

SEBESTYÉN KATALIN¹
SCHIFFER ERVIN, A BRÁCSA MESTERE

Részletek a megjelenés előtt álló könyvéből
(Szerkesztette: Réfi Zsuzsanna)

**KOLLÉGÁK, BARÁTOK, NÖVENDEKEK MÚLT- IDÉZÉSE,
MÉLTATÁSA (1.)**

Jaak Gregoor az antwerpeni „Szabadgondolkodó”

újságban megjelent cikke:

Az életem útjain kivételes össze a sors, akikkel mély tökéletes együttműködés őket ebben a folyóiratban öröm számomra. A sikeres úgy kezdődött, hogy egy meghívott a Sebastian Strings, a Sebestyén Kati és Schiffer Ervin vezetése alatt álló kamarazenekar vezényletére.

személyekkel hozott barátság és jöhetett létre. Hogy bemutathatom, igaz találkozás története koncertrendező

S bizony elmondhatom, hogy barátokra tettem szert! A vonósvilág ezen óriásaival való találkozás nagy mértékben kiszélesítette és megváltoztatta addigi munkamódszeremet.

Tudnunk kell, hogy amikor egy hivatalos együttes egy karmestert meghív, az általában úgy zajlik, hogy az első ismerkedést és egy rövid szakmai megbeszélést követően a programot megtanulják a megadott időtartamon belül, előadják – és kész! Irány a következő feladat, ugyanazzal a zenekarral új programmal, vagy egy másik együttesel. Sosem adatott idő személyes kapcsolatok kialakítására. Az én első kapcsolatom a Sebastian Strings-szel (később fúvósokkal kiegészítve Sebastian Sinfonietta) egészen másképp zajlott le. Az első próbát megelőzően egyből szívélyes fogadtatásban lehetett részem Kati és Ervin antwerpeni házában, ahol szinte rögtön áttértünk egy alapos eszmecsere az előadandó művekről. Ez teljesen új volt számomra, addig én csak saját elképzelésemet vittem magammal, úgy a betanulást, mint az interpretációt illetően. Azonnal feltűnt, milyen könnyűszerrel bántak kollégáim úgy a partitúra olvasásával, mint a művek analizálásával. Ezek egyetlen

¹ A megemlékezéseket Sebestyén Katalin fordította.

összetevője sem kerülte el a figyelmüket. Hamar kiderült meglepően nagy tudásuk stílusokról és azok előadásmódjáról is.

A beszélgetés magas nívója – a frázisokról, a tempók egymáshoz való viszonyáról, artikulációról, díszítésekről, hangképzésről – egyből megvilágította számomra, milyen kivételesen képzett, kifinomult intelligenciával, hatalmas szaktudással és kultúrával rendelkező muzsikussal állok szemben. Ha most azt gondolják, hogy az első találkozás nehézkes, súlyosan intellektuális légkörben zajlott, bizony tévednek! Gyakran törtünk ki hangos nevetésben a csillogó humor, csípős megjegyzések és anekdoták során. Kimondhatatlan élvezet volt számomra megtapasztalni, hogy az idősebb, szigorú Ervin – gyönyörűen formált művészféjével – tulajdonképpen egy állandóan lázadó „rossz kisfiút” rejtett magában.

A jó humor ritka kincs – így ezen a területen is összetalálkoztunk! Ezután jött az egyedülálló munkaterv és pedagógiai tudás, amivel Kati és Ervin a próbákat és az előadásokat előkészítették: vonások, dinamika minden kottába beírva, szólampróbák, olvasó-próba...

Ez soha nem érzett „munka-kényelmet” biztosított számomra karmesterként. A vonósok ilyen magas nívójú technikai és zenei felkészültsége csak a legkiválóbb professzionális módon volt elérhető Ervin és Kati által.

Ezt aztán hosszú éveken keresztül így folytattuk...

A zenekar tagjai Ervin és Kati legtehetségesebb növendékei közül kerültek ki, a világ minden tájáról. A próbák soknyelvűsége (angol, francia, holland keverve olasz zenei kifejezésekkel és esetleges magyar kommentárokkal) ismét bizonyította, hogy zenével minden nyelv felett lehet kommunikálni.

Megható volt számomra az is, hogy érezni lehetett a fiatal muzsikuskok elhivatottságát, párosulva tanáraik iránt érzett csodálatukkal és hálával azért, hogy tapasztalatokat szerezhettek egy nemzetközi, professzionális környezetben. Így Ervin és Kati sokkal többek voltak, mint egy tanár, aki beavatja a növendékeit a művészet titkaiba, és elvezeti őket a hangszeres játék legmagasabb fokára, ők egyben őszinte, lelkes, melegszívű emberek, akik a legnagyobb jelentőséggel bírnak növendékeik számára!

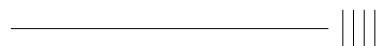
Nem is történhetett másképp, minthogy a kölcsönös barátság és elismerés sok sikeres produkcióhoz vezessen: többek között igazságtalanul elfelejtett, kiváló XIX. századi belga vagy XX. századi angol zeneszerzők műveinek előadásával, de például Joseph Haydn és Michael Haydn is sorra kerültek. Ez utóbbi zeneszerző brácsa-orgona versenyművének volt Ervin a szólistája 81 éves

korában! A csúcspontot Liszt Koronázási miséje jelentette, a mechelen-i katedrálisban, 1000 ember előtt, óriási sikerrel!

Most, hogy Ervin nincs többé közöttünk, meghatódva gondolok vissza a közös munkánkra...

Ilyen találkozás művész-társak között igazán egyedülálló!

Ervin és Kati velem együtt tudtak a zenei kifejezések mélységeibe hatolni, hogy aztán a koncert utolsó hangja után megajándékozzanak a világon a legmelegebb, legmegértőbb, mindent feszültséget oldó mosollyal... Talán ez az igazi boldogság!

Egy zenei nyelvet beszéltünk

PAUK GYÖRGY hegedűművész

Fiatalon ismerkedtünk meg az Akadémián, és rövid idő elteltével nagyon jó barátok lettünk. Az Akadémián kötelező volt számomra a kamarazene, és ekkor elhatároztam, hogy az a vonósnégyes lesz. A tagokat baráti kapcsolat és zenei tudás alapján választottam ki. Én akkor 18 éves voltam, a többiek néhány évvel idősebbek. Ervin lett a brácsás.

Az a fantasztikus szerencsénk volt, hogy Weiner Leó utolsó tanítványai lehettünk. Nagyon szeretett minket és nagyon komoly munka folyt. Olyan jónak bizonyultunk, hogy az Akadémia benevezett minket a liège-i nemzetközi vonósnégyes versenyre. Ekkor nevet kellett adnunk az együttesünknek, s így született meg a „Pauk vonósnégyes”. A versenyen a második díjat kaptuk meg, ami azért is volt nagy dolog, mert az első díjat a cseh „Vlach kvartett” nyerte, akiknek akkor már komoly koncertező múltjuk volt. Otthon is nagy dicséretet kaptunk eredményünkért.

Engem ugyanakkor tanárom, Zathureczky Ede figyelmeztetett, hogy egy kvartett primáriusának lenni ugyanúgy teljes embert igényel, mint a szólistaság. Ezek után búcsút mondtam a kvartettezésnek, aminek az 1956-os események úgyszólván véget vetettek volna, mivel Ervin akkor elhagyta az országot.

A verseny után azonban több koncertfelkérésünk is volt Belgiumban és Svédországban. Ezért akkor még együtt maradtunk, sőt egy ideig még egy lakásban is éltünk. Emlékszem, amikor alig volt felkérésünk, és így szinte

pénzünk sem, ezért Ervin első felesége, Edit által főzött paprikás krumplin éltünk, s ha valami bevételhez jutottunk, akkor került bele kolbász is...

Én eközben, 1956 őszén megnyertem a Paganini Versenyt, és 1956-58 között több felkérést kaptam Nyugat-Európából. Majd 1958-ban, a párizsi koncertjeim után politikai menedékjogot kértem, és nem tértem többé vissza Magyarországra. Amerikába készültem, de bizony nagyon húzódott a beutazási engedélyem. Kezdtém nagyon türelmetlenkedni, és ekkor kaptam egy levelet Ervintől, Hollandiából. Ő ott telepedett le, és lett az egyik zenekar szólobrácsása. Levelében nagyon dicsérte Hollandiát és együttesét, majd a lényegre tért: a zenekar olyan elfoglalt, hogy a belga koncertmester egyedül nem győzi a munkát, és keresnek egy második „első koncertmester”-t. A közeljövőben lesz a próbajáték. Tanácsolta, hogy jöjjek át, miután ez egy félállás, maradna elég időm a szolista programok gyakorlására. A próbajáték után megkaptam az állást, és a hétvégét Ervinéknél töltöttem, ahol szívélyes vendéglátásban volt részem. Ervin akkor meghívott egy magyar lányt is erre a hétvégére, akit nemrég ismert meg, véletlenül Amszterdamban. Egy év múlva volt az esküvőnk, és most 2023 nyarán ünnepeltük a 64. házassági évfordulónkat. Másrészt Dékány Bélához, a kiváló magyar hegedűművészhez fűződő barátságom is Ervinen keresztül született.

Ervinnek akkor sikerült egy új vonósnégyest létrehoznia, ez volt a Dékány kvartett. Több éven át nagy sikerrel koncerteztek és számos lemezt is készítettek.

Hollandiai tartózkodásom alatt sok időt töltöttünk együtt Ervinnel, és nagyon sokat nevettünk.

Én jártam át rendszeresen hozzájuk, hiszen már ott volt a két fia, néha még közösen is főztünk.

Aztán, ahogy elindult a szolistakarrierem, jóval kevesebbet találkoztunk, ritkábban hallottam róla. Azt tudtam, hogy igazán remek tanárrá vált, aki nagyon sok kiváló növendéket nevelt.

Ervin soha nem bírt nyugton ülni, járta mindig a világot, szeretett vezetni nagyon, s emlékszem, úgy spórolt a benzinnel, hogy a lejtőn kikapcsolta a gázt, hiszen az autó gurult magától....

Sajnos az utolsó években keveset találkoztunk, mert rettentően el voltak foglalva feleségével, Katival; de mindig szeretettel emlékszem vissza a közös muzsikálásokra és barátságunkra.

Mindig ezer fokon égett...

FRANKL PÉTER zongoraművész

Schiffer Ervinnel a Zeneakadémián ismerkedtem meg, abban az időben, amikor a Pauk vonósnégyes megalakult. Addig személyesen nem is játszottunk együtt, de mindig tudtam, hogy van itt egy kiváló muzsikuss, aki nagyszerűen brácsázik és Lukács Pálnál tanul.

Közös tanárunk, mindnyájunk istene volt Weiner Leó. Ha egyegy darabot műsorra tűzök, még ma is emlékszem rá, milyen tanácsot adott az előadásához. Weiner Leónál egy óra úgy nézett ki, hogy néhány taktus után megállított minket, s órákon keresztül beszélünk arról a néhány ütemről, aztán a sok kicsiből összeállt az egész. Csodálkozom is, hogy Ervin nem szólózott sokkal többet, mert megvolt hozzá a tehetsége. Gyönyörű hangon szólaltatta meg a hangszerét, és nagyon természetesen muzsikált.

Mindig rengeteg életkedvvel és humánussal bírt, amit nagyon kedveltem benne. Az első emlékem egy szilveszteri parti, ezt az estét egy társaságban töltöttük, s az első felesége, Edit tanítgatott engem táncolni, kevés sikerrel.

Ervin mindig nagyon aktív ember volt, ezer fokon égve csinált mindent, s később folytonosan azon dolgozott, hogy egy jó vonósnégyest hívjon életre, olyat, mint amilyenben Pauk Györggyel muzsikáltak; az a társulat volt az ideálja.

Amikor azzal a vonósnégyessel sikerrel szerepeltek a liège-i versenyen, utána a lemezfelvételig együtt laktunk öten, s ettük Edit kosztját Hollandiában. Nagyon kevésből kellett boldogulnunk, emlékszem, volt, hogy vajas kenyér volt a menü mustárral... Ennek ellenére Ervin nagyon pozitív volt, jó humorral viselte a helyzetet, s még ezt a szituációt is élvezni tudta. S mindig, amikor találkoztunk, nagyon örültünk egymásnak.

Együttműködésünk csúcspontja Schumann zongoraötöse volt, amit együtt vettünk fel, én és a Pauk vonósnégyes, a

„Deutsche Grammophon” Társaságnál – az akkori legnagyobb lemezkiadónál – Hannoverben. Ezt a művet is Weiner Leó tanár úr vette át velünk. Ez a lemez nagyon sokáig volt forgalomban világszerte; magam is élvezettel hallgatom vissza a mai napig.

Azt sajnálom, hogy nem játszottam el Ervinnel a brácsairodalom kiemelkedő műveit, a gyönyörű szonátákat, a kamarazenélés szétágazó birodalmába sem kerültünk be együtt, ami sajnos mindkettőnknek nagy vesztesége volt és maradt.

(Korányi Gábor Pauk Györggyel és Frankl Péterrel készített beszélgetése alapján)

Virtuóz hang, jelentős kisugárzás

BOTVAY KÁROLY gordonkaművész

Sziporkázó személyiség volt, a társaság közepe – meséli róla Botvay Károly gordonkaművész, egyetemi tanár, aki egy időben járt vele a Zeneakadémiára. – Még hegedűsként ismertem meg, akkoriban sok növendékkoncertre jártam, de Schiffer Ervin előadásait sosem felejttem el. Először az Akadémia Kistermében hallottam, egy scherzót játszott nagyszerűen. Már akkor láttam, hogy milyen fantasztikus adottságokkal rendelkezik, s mennyire virtuózan, szép hangon muzsikál, ráadásul jelentős kisugárzással is bír a pódiumon. Emlékszem aztán egy rádiófelvételre is, amikor kiegészítőként ültem be a Rádió együttesébe, s a Pauk Györggyel közös, kiváló produkciójukat kísértük.

Később is hallottam róla időnként, értesültem, hogy újabb vonósnégyest, s különböző külföldi kurzusokat is alapított, amelyeken kiváló tanári gárda vonult fel.

Akkor kerültem ismét kapcsolatba vele, amikor elhozta a kurzusát Tatára, s ebben meghatározó szerepe volt a kiváló zongoristának, a helyi zeneiskola igazgatójának, Dezső Mariannának is. Schiffer Ervin és a felesége, Sebestyén Kati felkértek, tanítsak én is a tatai kurzuson, úgy tizenöt-hat esztendővel ezelőtt. S mivel közös iskolából jöttünk, nagyon hasonló zenei gondolkodással, ízléssel láttam magam is munkához. Évről-évre remek tanítványokat ismerhettem meg, s tapasztaltam, hogy milyen kivételes pedagógusi munkát folytatnak mind a ketten. Kisbusszerű autóval érkeztek mindig, azzal szállították a hatalmas mennyiségű kottaanyagot. Az első nap meghallgatást tartottunk minden jelentkezőnek, utána egész éjjel zajlott a növendékek beosztása tudásszintek szerint.

Számos kedves emléket őrzök ezekről az augusztusi hetekről, ahogy a kis turistavonaton utaztunk mindnyájan a zeneiskoláig, ahogy a koncertekre megtelnek Tatán a templomi széksorok. Felejthetetlenek a kurzusok vagy a sorozatokhoz kapcsolódó, barokk fesztivál, amelyen számos hallgató, tanár is szerepelt. Jó volt látni, hogy a világ minden tájáról érkeznek a fiatal és

tehetséges muzsikuskok, akik között mindig akadt egy-egy kivételes talentum is. Örömmel idézem vissza az esti közös nagy vacsorákat, a baráti hangulatú beszélgetéseket, azt, hogy ezeken a kurzusokon mindig minden remekül szervezett volt. S az egész napos, fárasztó munka után feltöltöttek ezek az esti összejövetelek, amelyeken mindig Ervin vitte a prímet, hiszen nagyon jó humorú, szórakoztató személyiség volt.

Amikor elvesztettük, utána szerveztünk az emlékére egy koncertet, s az in memoriam-estekből aztán emlékezetes hangversenyek sora született.

Ervin hegedűsként is megélt volna, de – a hangszer szerencséjére – Lukács rábeszélte a brácsára, így ő később iskolateremtővé válhatott és sokakat indított el ezen a pályán, kiemelkedő művészek sora köszönheti neki a hivatását. Ugyanis Ervin nemcsak a tudást adta át, hanem a brácsa iránti szenvedélyes szeretetet is.

Rend a zenében

KOVÁCS BÉLA klarinétművész

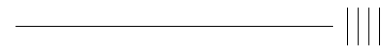

A Pauk György vezette vonósnégyesnek – amelynek tagja volt Schiffer Ervin is – köszönhettem, hogy bejuthattam Weiner Leóhoz, ami óriási dolognak számított akkoriban. A kvartettel ugyanis rendszeresen foglalkozott, s mivel Pauk felkért egy Mozart-ötösre, így szerencsém volt, hogy magam is találkozhattam a mesterrel. Weinertől a rendet lehetett megtanulni a zenében. Ha valamit el akart magyarázni, odaült a zongorához, elkezdett játszani és azonnal megvilágosodott minden. Rengeteg nagyság került ki a keze alól, akik mind-mind szeretettel emlékeztek rá. A kamarazene nem könnyű, hiszen alkalmazkodni kell, figyelni a közös játékra, mégis nagyon élvezetes, ha jó társakra talál az ember. Ezért is örültem a Pauk kvartettnek, s ennek köszönhetően Ervinnel is muzsikáltunk az akadémiai évek alatt.

Aztán sokáig nem is hallottam róla, mígnem egy belga klarinétos meghívott a brüsszeli kurzusára, s ez adta a lökést ahhoz, hogy vállaljam aztán Dezső Marianna felkérését, és részt vegyek a tatai kurzuson, amelyet Ervinnel és Katival szervezett. Sok év után találkoztunk, nagyon örültünk egymásnak, s döbbenet láttam, hogy alig változott, szinte ugyanúgy néz ki, ahogy az

emlékeimben élt. Jó volt a kurzus, sokszor összejöttünk a vacsoráknál, Botvay Károllyal laktunk együtt, és élveztük ezt a hetet.

Érdekes módon én mindig valami rokonságot éreztem a brácsával. Úgy véltem, a klarinét ugyanúgy mindenre használható, akár az az instrumentum, hiszen számos szerepet betölthet a zenében, egyaránt tud fent és lent is játszani.

Schiffer Ervin elképesztően tudott brácsázni

KONRÁD GYÖRGY brácsaművész

Úgy ismerkedtem meg Schiffer Gyurival, hogy Ervin már a volt, s emlékszem, már akkor brácsázni, néhány az Akadémián. Máig előttem fantáziáját adja elő, úgy kezelte a hangszerét, mint bármely virtuóz hegedűs. Hihetetlen technikával, nagyon szépen játszott.

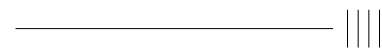

Ervinnel és testvérével, Pauk vonósnégyes tagja elképesztően tudott szólófellépését hallottam is van, ahogy Paganini Mózes

Miután emigráltak, csak egy-két alkalommal jártak itthon, így nem is nagyon találkoztunk. De arra is emlékszem, olyan hangerővel társalogtak, hogy a világ leghangosabb embereinek tartottam őket...

S egy alkalommal, amikor Luxemburgban jártam, egy pozsonyi hegedűs szervezett kamara- és nagyzenekari fellépéseket, a muzsikuskok között akadt egy lány, aki Schiffer Ervint az egekig dicsérte, sokat mesélt arról, hogy milyen kiváló tanár, ő is a növendéke volt. S persze ismerem Szűcs Mátét is, aki talán az egyik legnagyobb karriert futotta be a tanítványai közül.

Nagyon szerettem a Schiffer testvéreket, nagyon kedvesek voltak velem mindig, s nem feledem a vidámságukat, azt, hogy mindig bolondoztak.

Mindig a hangok mögé kell nézni

STULLER GYULA hegedűművész

Schiffer Ervinnel Morges városában találkoztam először, azon a svájci településen, ahol a feleségével, Sebestyén Kátival oly sok

éven keresztül tartottak mesterkurzust. Azért is volt érdekes ez a találkozás, mert Ervin egy évvel volt idősebb a szüleimnél, s édesanyám, Németh Éva ugyancsak a Zeneakadémián tanult, így jól ismerték egymást, ahogy a nagybátyámmal, Németh Gézával is. Sőt, annak idején még a Bartók vonósnégyest is ők, azaz a Pauk kvartett inspirálta – ahogy ezt nagybátyám elbeszéléseiből tudom

–, ugyanis annak idején volt egy olyan fellépésük, amelyen a publikum soraiban ott ült Komlós Péter és Németh Géza is, s hallva

Paukék játékát, mindketten azt gondolták, ez olyan jó, hogy nekik is életre kell hívnunk egy ilyen együttest...

Sokakat ösztönöztek a játékukkal, ahogy később Ervin pedagógusi pályájával is. Amikor zajlottak a morges-i kurzusok, akkoriban már Lausanne-ban laktam, s hallva a sorozatról, eljöttünk a szüleimmel. A fő utcán sétáltunk a templom felé, amikor Ervin és Kati szembe jöttek, s Ervin már messziről, kiabálva üdvözölt minket. A szüleimmel nagyon örültek egymásnak, hiszen sok éve nem találkoztak. Ezekben a napokban több koncertjükre is elmentünk, s én is örültem, hogy megismerhettem őket.

Aztán 2005-ben vége lett a nyári sorozatnak, elfáradtak a szervezők. S mivel akkoriban már magam is arra a vidékre költöztem a családommal, az az ötletem támadt, mi lenne, ha újra kezdenénk, hiszen ezekben a hónapokban nem volt semmilyen más zenei rendezvény a környéken, s mindezt a polgármester is nagyon hiányolta. Felhívtam hát Ervint és Katit, hogy volna-e kedvük visszajönni, ők pedig szívesen igent mondtak, és így 2007-től újabb esztendőkön keresztül, egészen 2013-ig életre keltek ismét a kurzusok.

Minden nyáron két hétig együtt voltunk, ekkor mélyült el a barátságunk. Sok felejthetetlen élményt éltünk át, s megtapasztaltam azt a fantasztikus lelkesedést, energiát, amellyel tanítottak. Ervin a Weiner Leó-i hagyományt adta tovább, hiszen az ő generációjának minden szavában benne volt, amit a mestertől tanultak, miszerint nemcsak a kottát kell tanulmányozni, hanem mindig a hangok mögé kell nézni, megfejteni a jelentésüket, a karakterüket, megérteni a zenei mondanivalót, s ebből kiindulni egy-egy interpretációnál. Ervin meg tudta mutatni a megfelelő technikát is a gyerekeknek, hiszen kiváló hangszeres művész volt, aki nagyon lelkesítő egyéniséggel bírt. Mindig remek hangulatot tudott teremteni, köszönhetően a kiváló humorának. Olyan kisugárzása volt, hogy

ahogy egy szobába belépett, már vibrált a levegő. Mindenkinek volt így kedve dolgozni, koncertezni.

Ráadásul nagyon szép hangszere volt, egy speciális méretű, olasz mesterhangszer, amelyen nagyon szépen és egyéni hangon tudott muzsikálni. Ahogy meghúzta a vonót, máris fel lehetett ismerni a játékát. Az évek során összenőtt a hangszerével, s remekül illettek is egymáshoz.

Hét kurzust tartottak, mikor átvettem a szervezést, s gyakran bementem az óráikra, mert érdekelt, hogyan tanítanak. Magam is láthattam-hallhattam, milyen nagy hatással voltak a növendékekre. Hozzám nagyon közel állt a zenei ízlésük, jó volt egy nyelvet beszélő muzikusokkal dolgozni, akik a saját egyéniségüknek köszönhetően ilyen szép sikereket értek el. Ervin és Kati is a legnagyobb pedagógusok közé tartozik. Számomra is példát mutattak, abban is, ahogy lelkesíteni tudták a növendékeket.

A kurzus napjaiban minden este találkoztunk, a gyerekekről beszélgettünk, a koncertek programját szerveztük, sokszor éjjel egyig tevékenykedtünk együtt. Már a kurzus megszervezésében is kikértem a tanácsukat. S nemcsak Ervinnek, Katinak is kiváló ötletei voltak, ő is remek zenész és pedagógus. Kivételes volt ez a kurzus, hiszen kiemelt fontosságúnak tartottuk a kamarazenét, külön voltak is ilyen foglalkozások. Hatan voltunk tanárok, nagy barátságban, együtt csináltunk mindent. Minden koncerten játszott minden növendék.

S fel is léptem a Haydn vonósnégyesükkel, az egyik spanyolországi turnéra engem hívtak első hegedűsnek. Náluk voltam egy hétig, amíg próbáltunk, s hamar be tudtam illeszkedni az együttesbe, hiszen tényleg egy zenei nyelvet beszélünk. A kéthetes vendégszereplésre természetesen autóval indultunk, hiszen Ervin imádott vezetni. Egész napon keresztül bírta a volán mögött, miközben Kati volt a mitfahere. Szép emlék ez a közös út.

Aztán amikor véget ért a morges-i sorozat Tatán folytatták, ahová a hegedűs fiam is elment kurzusra. A lányom, aki csellózik, szintén részt vett rajta, sajnos már Ervin halála után... Szép hagyomány, hogy róla elnevezve folytatják a sorozatot, s az utóbbi években már az öcsém hegedűs fia is járt ott. A gyerekeim sokat köszönhetnek Katinak, sokat tanultak a kurzusain.

Nemrég találkoztam Ervin egyik leghíresebb növendékével, Szűcs Mátéval, aki négyszer is járt Morges-ban, s beszélgettünk a régi szép időkről. Brácsa művészként bámulatos karriert futott be, Ervin nagyon büszke lenne rá...

PETER VAN DRIMMELEN,

aki a New Zealand Symphony Orchestra brácsaszólamának tagja volt 27 éven keresztül, s mint Ervin egyik leghűségesebb növendéke, minden évben írt beszámoló sorokat munkájáról, családjáról. Kondoleáló levelében leírja egyik meghatározó emlékét: azaz, hogy az Ervinnél eltöltött tanulóéveiben ő tulajdonképpen „lusta” volt, és főleg a világot akarta felfedezni. Ervin ezt átérezte és megértette, de végigvitte vele a 4 évig tartó tanulmányi programot. Sikeres diplomavizsgájához végül azt a kommentárt fűzte: „*Na, most végre megkaptad a »hajtási« igazolványodat.*” 2013-ban Ervin válaszolt Peter legutolsó, meleg hangú levelére, mondván, hogy még mindig aktívan el van foglalva Belgiumban és Hollandiában, és hamarosan fellép, mint szólista Antwerpenben. „*Lám, 81 éves vagyok – de láthatod, nem unatkozom...*” – Ezt a e-mailt Peter kinyomtatta és bekeretezte!

„A” brácsatanár

MARJOLEIN DISPA brácsa főtanszak professzor
– Amsterdams Conservatorium

Mindenekelőtt szeretném kifejezni, milyen nagy kitüntetésnek érzem, hogy hozzájárulhatok az egykori kiváló, különleges tanárom, Schiffer Ervin életéről szóló és megemlékezéseket tartalmazó könyvhöz. Ő nemcsak tanárom volt, hanem „zenei apám” is.

1975-től, 13 éves koromtól magánleckéket vettem tőle, majd 1979 és 1989 között a Brabants Conservatorium Tilburg, Conservatorium Brussel és Amsterdam osztályaiban voltam növendéke, ahol Ervin mindenütt „A” brácsatanár volt!

Neki voltak a legjobb növendékei és a legnépesebb osztályai mindhárom intézményben! S mi mindig mondtuk magunk között: Ervin képes még egy „asztallábból” is jó brácsást faragni.

1975-öt írtunk, amikor 13 évesen édesapámmal megjelentünk Ervin Gilze Rijen-i lakásán, ahol én első brácsahangjaimat előjátszottam neki. Egy emlékezetes nap: felejthetetlen!

Ezen első előjátszásom – akkor Schiffer úrnak – aki később Ervin kollégává vált – egyúttal az első leckének is bizonyult. Rögtön rengeteg feladatot kaptam, amelyeket egyből meg kellett valósítanom. Egyszer egy ceruza repült felém, amikor bal kisujjamat nem kerekén tettem le, később egy radír, amikor hátrahúztam a vonót. Én megszoktam édesapám gyengéd hozzáállását; úgyhogy később az autóban meg is mondtam neki: én ennél a bácsinál többet órát nem akarok...

Majd 10 éven keresztül növendéke lettem! Ervin úgy győzte meg apámat, hogy ő is vehet magánleckét (amatőr hegedűs volt), de mindig előbb Marjolein legyen a soron. És így is történt!

Az első órán már megkaptam és vittem haza „a 7 vonást”. Ez a 7 vonásnem ma is a bázist jelenti számomra és a tanításom során is. Egyik növendékem megjegyezte egyszer: ez olyan, mint a 7 törpe....

Lényegében azt tanultam meg Ervintől, hogy a vonásokat két csoportba lehet osztani: a „détaché” vonások, amikor a vonó oda-vissza megy, és a „legato” vonások, amikor több hang kerül az egyirányú vonóra. Ervin szívesen adott egyszerű magyarázatokat, amelyek számomra nagyon érthetőek voltak.

Amikor a koncentráció csökkent a lecke folyamán, Ervin plasztikus kifejezésekhez folyamodott: például „még ha cigánygyerekek potyognak az égből”, akkor is kell koncentrálni!

Ezek a kifejezések annyira képszerűek voltak, hogy mindet megtartottam, és még ma is átadom saját növendékeimnek.

Ervin egyik legfőbb erőssége volt: minden hangot karakterisztikussá tenni, sőt, ha lehet, a hangok közét is! Egy hangot se szabadott „csak úgy” eljátszani. A hangszerrel legfőképp kifejezőnek kellett lenni!

Számomra – kicsit félszeg lévén – ez nem volt mindig könnyű. Sok vonás lett szétszedve a hangképzés érdekében. SZÉP hang, SOK hang, NAGY hang, ezt szerette Ervin, ez volt a »mottó«-ja. És nem nyomni! – mondta mindig.

Ervin maga addig soha nem hallott szép, nagy, különleges hangot produkált csodálatos hangszerén, egy 44 cm-es Paolo Magginin! Ugyan az órákon soha nem játszott elő, a koncerteken ura és mestere volt hangszerének!

Egyszer abban a szerencsében volt részem, hogy két héten keresztül játszhattam Ervin hangszerén, miután én kölcsönadtam a saját kis francia

brácsámat (François Caussin) egy osztálytársamnak, aki felvételire készült és tönkrement a hangszere.

Egyébként ez külön mese, valójában így hangzik a történet: Mi, Ervin, Kati és növendékeik nagy csoportja Görögországban, Athénban voltunk, hogy ott egy kórossal együtt előadjuk Händel Messiását az Odeion Herodes Atticus Amfiteátrumban, az Akropolisz lábánál. Persze a színház alatti „művészszobákban” minden régi volt és rossz állapotú.

Ervin a brácsáját egy mosdóra tette (egyéb hely nem volt), növendéke, Fredrik Geene pedig a mosdó alá helyezte az övét. Amikor a mosdó mindenestül letörött, én még el tudtam kapni a Magginit, de Fredrik hangszere nem élte túl a csapást. Ez annyira megrázott, hogy felajánlottam neki, játsszon az enyémen. Ezt ugyanakkor Ervin nem találta olyan jó ötletnek, mivel: neked gyakorolni kell! Így én játszhattam két hétig a Magginin, ami túl nagy volt nekem, de így alkalmam adódott egy igazi régi olasz mester által készített hangszert és annak hangját megismerni.

Ez is tipikus Ervin volt: csak úgy kölcsönadni csodálatos brácsáját – mesteri gesztus!

Később ismét Ervin volt az, aki megjelent az egyik órán egy szép Joseph Boussu-brácsával, mondván, hogy ez lesz a Te hangszered, 42 cm! De én csak 163 cm vagyok, ez nem fog menni! Dehogynem – mondta Ervin, és így is lett; ebben is neki volt igaza!

Ervin zene- és brácsa szeretetének egyik fontos összetevője a kamarazene iránti rajongás volt, különös tekintettel a vonósnégyesre – ezért volt saját Haydn kvartettje. Később a vonóstrió is vonzotta.

Az én saját vonóstrióm, amelyet „Boussu Trió”-nak nevezünk (mivel mindhárman az 1750-es évekből származó flamand mester hangszereire játszottunk), éveken keresztül élvezhette Ervin kamarazene óráit.

Sokszor kezdődtek a trió órák reggel 9-kor – vagy az enyémenek – így tudtuk még aznap feldolgozni a tanultakat. Általában senki sem akart ilyen „korán” órára jönni, én viszont ezt előnynek éreztem! Ervinnek általában százszámra voltak megjegyzései, amiket a legjobb volt egyből az óra után feldolgozni, amikor még „friss” volt az élmény!

Mi hárman: Annemieke Corstens hegedűs – Sebestyén Kati növendéke –, a nővérem, Ceciel csellista, aki akkor édesanyjánál és Schiffer Györgynél, később Starker Jánosnál tanult, a vonóstrió irodalom nagy részét Ervin tanításán keresztül ismertük meg.

Gyakran kaptunk órát Katinál és Ervinnél otthon, néha estébe nyúlóan vagy kora reggel: tehát „lehetetlen” időkben, de az mind lehetséges volt számunkra! Még ma is emlékszem a Dohnányi Szerenád óráira, késő éjszakáig Berkel-Enschothban, Ervin hollandiai házában. Közben főztek is számunkra, igazi magyar gulyást; magyarabb nem lehetett volna, két magyar által elkészítve! Máskor Belgiumban, az antwerpeni házban került sor az órákra – egy szép régi ház, kolostorként is szolgált...Akkor mindnyájan ott is laktunk a felső emeleten, kis cella-szerű szobákban. Nem lehetett mást tenni, csak jól gyakorolni! Néha egészen spártai hangulatban voltunk! Az egész ház – kisebb-nagyobb szobák – tele volt gyakorlással; sose lehetett tudni, mikor kerül rád a sor, úgyhogy maradtál gyakorolni!

Egy nagy harang hangja hívta a jelenlévőket az étkezésekhez, ami egyfajta családi hangulatban zajlott, és mindig rengeteg ennivaló akadt. Ervin és Kati határtalan vendéglátói szeretete együtt járt sok tanulással és sok barátságos étkezéssel, minden alkalommal újra és újra!

Annemieke Corstens-szel együtt „duó” leckéket is kaptunk. Miután felküdtek minket gyakorolni, néha azért azt is kipróbáltuk, hogyan lehet a szép, nagy kertbe kijutni. A „visszaúton” pedig belopózkodtunk a konyhába, egy pár belga csokis sütit felvinni a gyakorlás idejére... Egyszer, egy ilyen „duó” lecke alkalmával Ervin haragosan elküldött minket, mert nem tudtuk a nevetést abbahagyni. Ervin maga is szeretett nevetni, de amikor mi a leckét nem vettük komolyan – mint akkor is – akkor bizony mehattél... „Hujhuj” – bizony nagyon megijedtünk! Ervin kemény mester volt!

Egy másik alkalommal azért küldött el, mert saját vonásokat és ujjrendeket gondoltam ki egy darabban; én csak az övét követhettem... Szerencsére később megenyhült, amikor elmagyaráztam saját elgondolásaimat.

A nyári hónapokban sok kurzus volt: Goslar, Libramont, Morges. Jómagam egyénileg, duóban vagy trióban gyakran vettem részt ezeken. Ott is megmutatkozott Ervin és Kati nagyszerű vendégszeretete. Sok lecke, sok koncert, és persze ismét sokszori kellemes együtt-evés. Goslarba 10 éven keresztül jártam: „Internationale Konzertar beitswochen André Gertler”. Ervin egyszer előjátszatott engem Gertler professzor úrnak; ott igazán sokat tanultam! Goslar kellemes kisváros Németországban, a Harz hegységben, ahol Ervin és Kati a kurzus ideje alatt sokszor meghívtak egy-egy sétára és persze egy-egy vendéglőbe is. A 10 év alatt értékes barátságokat kötöttem, hála Ervinnek; a befogadó családot még ma is látogatom férjemmel (Michel Dispa) együtt.

Belgiumban, a libramont-i kurzuson is sok évig tanított Kati és Ervin. Ott adhattam életemben először én is néhány órát, Ervin asszisztenseként.

Anekdota: egy furcsa baleset folytán, egy kicsit „pityókás” kolléga leesett a lépcsőről és eltörte a kisujját. Fél éjszaka kerestük, Ervin, Kati és növendékek együtt, mire megtaláltuk. Egy kis autóbaleset is rontott a képen, amikor egy fiatal sofőr összeütközött testvérem autójával. Ervin és Kati akkor is megkerestek minket – éjszaka – hogy segítségünkre legyenek. Ezért Libramont nem hagyott bennem olyan kellemes emléket... Viszont Ervin és Kati találtak egy új kurzus-színhelyet, a svájci Morges városában.

A hosszú évek során, sajnos itt is történt egy „baleset”: Ervin táskáját ellopták, mindenestül... (kurzusok, fellépések honoráriumai, nyári vakációs papírok, iratok, stb.) Azt hitte, az van biztonságban, amit magánál hord. Sajnos, ez téves elképzelésnek bizonyult...

Ráadásul a hüvelykujját is meg kellett ott operálni! Mégis, tipikus Ervin: vidáman és tele energiával tanított tovább!

Még tilburgi tanulásom alatt, egyszer Ervin megkérdezte tőlem, hogy szívesen tanítanék-e? Őszintén szólva, magam sem tudtam, és kicsit korainak találtam. Ő bátorított, mondván, hogy magam is sokat fogok tanulni belőle. Úgyhogy belekezdtem, és bizony néha a növendékek idősebbek voltak nálam, de ez sem tűnt problémának....

Ezután Brüsszelben folytattam tanulmányaimat, ahol tíz éven át Ervin asszisztense lehettem. Így hamar át tudtam érezni – hála Ervinnek – a leckeadás és a kamarazene művelése közötti egyensúlyt. Ervin elvetette még a gondolatát is annak, hogy egy zenekari pozíciót megpályázzak. Persze követtem tanácsát, büszke is voltam, hogy asszisztense lehetek; bár magamat még mindig túl fiatalnak éreztem egy ilyen nagy felelősséghez, és szerettem volna előbb még több zenei tapasztalatot szerezni.

Ezután jött az „Achille Lauro” üdülőhajó élménye a Földközi-tengeren, ahová úgy kerültünk, hogy Katit és Ervint felkérték egy vonószenekekar összeállítására, amely a hajó programjában kellett fellépjen, és mi, Annemiekével együtt ebben részt vehettünk.

Az út során az egyik állomás Izrael volt: Jeruzsálem, Nazaret – korábban csak a Bibliából ismertük – és ott a valóságban láthattuk! A „Siratófal” látványa megértette velünk, hogyan is kell Ernest Bloch „Suite Hébraïque”-jét (Héber szvit) előadni a brácsán; még jobban alátámasztotta Ervin magyarázatait.

Egy másik állomás az egyiptomi kirándulás volt, ami bizony majdnem rosszul végződött, amikor a piramisoknál két helybéli felültetett minket Annemiekével –

attrakció ürügyén – egy teve hátára, és azok elindultak... Nem tudni, hová.... Csak Ervin éles szeme, gyors reakciója mentett meg minket, persze egy jó adag dollárral megtoldva. Amikor később megtudtuk, hogy a híres hajó elrablását is ezen az úton készítették elő, bizony megborzongtunk... Ezeket a komoly, valóságos élményeket mind együtt éltük át!

Életem fontos állomása lett, amikor Ervin engem előterjesztett Amszterdamban, hogy nyugdíjba vonulását követően én tölthessem be ezt az állást. Az igazgató kérésére elvállalta, hogy ingyenesen, két éven keresztül segít mindenfajta tanári feladat felmérésében és megoldásában. Ezt meg is tette; és én a mai napig hálás vagyok neki ezért!

Amikor férjem, Michel Dispa csellista a Groningen-i Zeneművészeti Főiskola igazgatója lett, kinevezte Katit a hegedű-, Ervint pedig a brácsa főtanszak tanárává. Értékes fogás volt, mert az osztályok – úgy létszámban, mint kvalitásban – nőttek!

Ervin elsősorban egy melegszívű ember volt, aki készen állt mindenkit megsegíteni. Egy nagy „romantikus” – ezt hallhatjuk Bruch 8 darabjának a létező legszebb felvételén (brácsa-klarinét-zongora), Ervin csodálatos hangja által. Végtelen energiája, tüzes természete érzékeny, sebezhető lelket takart, amit talán nem mindenki fedezett fel...

Én hálás vagyok neki mindazért, amit tőle tanulhattam!

Köszönöm Ervin!

Schifferr Ervin és egyik növendéke

Egy korábban már megjelent fejezet Sebestyén Katalin ajánlott könyvéből:
[Schifferr Ervin, a pedagógus. Sebestyén Katalin könyvének bemutatója: Tata, 2023. augusztus 17. \(Fittler Katalin\) // Részlet Sebestyén Katalin Schifferr Ervin, a brácsa mestere c. új könyvéből \(Szerkesztette: Réfi Zsuzsanna\)](#)

(Parlando 2023/4.)